

COD DEONTOLOGIC AL CADRULUI DIDACTIC

Sistemul de învățământ prelucrează o “materie primă” cu totul specială : este vorba de tezaurul de disponibilități psihice pe care națiunea le deține latent și ai cărui purtători sunt copiii. Modul în care școala selectează și apoi fructifică intrările în sistem încurajând sau descurajând, aprobând sau respingând, formând sau neformând, amplificând sau diminuând, multiplicând sau omițând anumite însușiri, trăsături, capacități, abilități psihice, performanțe, etc. are repercusiuni asupra indivizilor luați separat și a societății în întregul ei. Gestionând un tezaur de disponibilități pe care le poate valorifica sau nu, prețui sau sfida, prestația școlii grevează asupra destinului fiecărui individ și, totodată, asupra destinului unei culturi.

De aici rezultă că, prin profesia asumată, educatorul trebuie să aibă în vedere următoarele:

Art.1. (1) *Întregul proces de învățământ are în centrul său copilul a cărui creștere și dezvoltare este rațiunea de-a fi a educației școlare.*

(2). *A educa înseamnă a sprijini ființa umană în creștere să descopere în sine sursele interioare ale demnității, a o dăruie sieși - în ceea ce are esențial, a-i deschide accesul spre ceilalți, a-i oferi șansa de a se dăruie prin creație, de a primi dăruirea semenilor, de a fi în comuniune cu lumea sa.*

Art.2.(1) *Prima și cea mai elementară funcție a școlii este protecția copiilor. Acest lucru înseamnă că, în incinta acestei instituții, copiii sunt dați în grija unor persoane de încredere, capabile să le ofere protecție.*

(2).*Copilul nu poate fi supus în școală abuzurilor fizice, insultei, umilinței, suspiciunii nefondate sau vreunei forme de hărțuire. Când cei ce se erijează în educatori sunt tocmai cei de care societatea dorește să-și protejeze copiii, școala eșuează în funcția sa bazală pe care se sprijină toate celelalte.*

(3). *În registrul comportamentelor de protecție a copilului se înscrie protecția intimității persoanei. Cadrul didactic nu poate face uz de autoritatea sa pentru a obține informații pe care elevul nu dorește să i le comunice și nu poate folosi informațiile care i-au fost furnizate, pe bază de încredere, împotriva copilului.*

(4). *Cadrul didactic poate avea o singură justificare pentru a face publice informații pe care elevul i le-a încredințat de bună voie: aceea de-a proteja copilul împotriva unui pericol de care nu se poate proteja singur.*

Art.3. (1) *Cadrul didactic trebuie să încarneze, prin propria conduită, un exemplu moral demn de urmat de către elevii săi.*

(2). Indiferent de disciplina pe care o predă, cadrul didactic este un educator din punct de vedere moral. El angajează *raporturi sociale*, prin urmare *moral semnificative*, cu elevii săi, cu familiile acestora, mediază raporturi între elevi, sau între aceștia și alți profesori.

(3). Modul în care profesorul se adresează elevilor săi, limbajul, ținuta sa, atitudinea adoptată în situații delicate, conflictuale, corectitudinea cu care evaluează performanțele, acordând recompense sau pedepse, stabilind ierarhii valorice -potrivit unor criterii transparente sau nu- constituie adevărate *modele de acțiune susceptibile de-a se fixa* la nivelul mentalului și conduitei elevilor săi.

(4). Cadrul didactic trebuie să ilustreze prin fapte ceea ce pretinde și așteaptă de la elevii săi. Actul paideic are ca temelie *încrederea* celui educat în sinceritatea și coerența caracterială a dascălului său. Această încredere se poate pierde ca urmare a unui singur gest prin care fapta dascălului contrazice propriile învățăminte. Prin modul de-a se comporta profesorul transmite un curriculum ascuns prin care poate fixa sau, dimpotrivă, destabiliza și anula curriculum-ul explicit. Cunoștințele teoretice din sfera eticii, moralizarea pe marginea comportamentului elevilor sunt fără efect, în planul educației morale, dacă cel ce le afirmă nu obiectivează practic, prin propriul comportament, aderența la ele.

Art.4. (1) O societate nu poate progresa decât dacă majoritatea membrilor săi manifestă respect pentru *competență, merit, cinste, sinceritate și dreptate*. *Școala este primul câmp social organizat în care individul are șansa să se afle, în mod sistematic, că în societatea pentru care se pregătește meritele sunt recunoscute și recompensate și că efortul conjugat cu sinceritatea, dreptatea și cinstea sunt singurele modalități prin care se poate accede la competență, în orice domeniu.*

(2). *Cadrul didactic este reprezentantul instituției care l-a angajat în fața elevilor și părinților, iar modalitățile de retribuire a muncii sale sunt stabilite, prin contract bilateral, cu angajatorul.*

(3). Cadrul didactic care pretinde *avantaje personale* unui elev pentru a-i da un examen lăsându-l să creadă că nu e nevoie să înveți, nici să fii capabil, ci să ai mijloacele necesare la momentul potrivit; că nu e nevoie să fii cinstit ci descurcăreț; că meritele și pozițiile în societate pot fi falsificate, contrafăcute și negociate - a comis o *infracțiune* care nu mai poate fi ispășită pentru simplul motiv că ea este -psihologic, pedagogic și moral-incomensurabilă și, prin urmare, ireparabilă.

Art.5. (1). *Cadrul didactic trebuie să respecte dreptul la liberă informație al copilului.* El trebuie să cultive curiozitatea, mirarea, interogația, nevoia de documentare, reflecția, problematizarea, diversitatea opiniilor, lupta cu argumente și negocierea consensului.

(2) *Relația educațională este, prin natura sa, cultural asimetrică.* Cadrul didactic trebuie să pornească de la premisa că, având vârsta pe care o are, copilul are dreptul să nu știe ceea ce știe profesorul său, să nu înțeleagă ceea ce profesorului său i se pare a fi de la sine înțeles și că, dacă lucrurile ar sta invers, atunci profesorul și-ar pierde rostul de-a fi ceea ce este.

(3). Nici un cadru didactic *nu se poate simți vexat de faptul că este provocat cu întrebări, sau contraargumente* de către elevii săi. Dacă, pe de-o parte, întrebarea sau nedumerirea exprimate de către copil sunt semne elocvente că el este interesat de ceea ce i se predă, pe de altă parte, un contraargument, formulat stângaci sau eronat reprezintă un exercițiu de reflecție și, totodată, este cel mai bun prilej pentru educator de-a corecta, la timp, cu argumente corecte, ceea ce a fost greșit exprimat sau înțeles.

Art.6. (1). *Generația educatoare este răspunzătoare pentru modul în care gestionează efortul de învățare și timpul alocat educației de care dispune generația care îi este încredințată,* respectând dreptul la odihnă al copilului.

(2). Uzura rapidă a informației în societatea actuală obligă educatorul să se angajeze la reconsiderarea permanentă - printr-un efort de *autoeducație* - a actualității cunoștințelor pe care le transmite elevilor săi.

(3). În condițiile în care, copiii mileniului trei sunt supuși unui efort de adaptare la o lume cu deosebire saturată informațional, dinamică și complexă, *școala trebuie să pună accentul pe asimilarea comprehensivă a culturii,* să favorizeze conexiunea logică între cunoștințe, formarea unor capacități flexibile, transferabile la situații noi și înțelegerea empatetică între oameni.

(4) Programarea judicioasă a activităților educaționale ține de responsabilitatea cadrelor didactice. Nerealizările în acest domeniu nu pot fi imputate copilului, nu pot constitui un motiv pentru a supraîncărca programul său de studiu sau pentru a deturna locul, rostul și conținutul unor activități ce țin de alte discipline sau arii curriculare și nici pentru a declara obligatorii acele activități curriculare sau extracurriculare care, fiind opționale, presupun libera alegere a celui educat.

Art.7. (1) *Școala este un spațiu al dezbaterii libere în care îndoctrinarea politică și prozelitismul sunt interzise, potrivit legii.*

(2). Conținutul transmis prin educație este unul cultural și transcende autoritatea epistemică a unui singur individ, fie el profesor. Nucleul dur al

conținutului învățământului îl constituie cunoștințele științifice și opțiunile valorice care sunt împărtășite de comunitatea academică.

(3). Cadrul didactic trebuie să cultive la elevii săi, prin propriul exemplu, *capacitatea de-a distinge între cunoștințe verificate*, sau ipoteze principale verificabile - care fac obiectul științei - și *opinii* - care fac obiectul ideologiei.

(4). Cadrul didactic poate să formuleze propriile *ipoteze* cu privire la o clasă de fapte neexplicate încă convingător de paradigma științifică în uz, fără a-i obliga pe elevi să le învețe ci, încurajând elevii să formuleze ei înșiși astfel de anticipări ale rezultatelor posibile ale științei și învățându-i să caute, prin mijloace științific corecte, căi de validare/invalidare a lor.

(5). Cadrul didactic poate să-și exprime propriile *opinii* cu privire la valori în următoarele condiții: a. prezentându-le ca opinii în raport cu care pot fi formulate argumente și contraargumente; b. cu condiția ca ele să aibă legătură cu conținutul învățământului; c. cu condiția de-a nu le impune elevilor săi; d. cu condiția de-a nu aduce atingere demnității și libertății de opinie a elevilor și a altor persoane sau grupuri.

Art.8. (1) *In educație trebuie cultivate acele valori și atitudini care solidarizează oamenii, pe fondul recunoașterii dreptului la diferență.*

(2). Nu se poate transmite spiritul acestei solidarități decât cu condiția de a o realiza în practică, chiar la nivelul comunității școlare: colectivul de cadre didactice al instituției de învățământ trebuie să ofere elevilor lor un model a ceea ce înseamnă "să știi să trăiești împreună cu ceilalți".

(3). Discreditarea unei discipline ca fiind mai puțin importantă decât alta, sau calomnierea unui profesor în fața elevilor, *mutarea conflictelor din cancelarie în sala de clasă*, creează rupturi și discontinuități la nivelul procesului de învățământ, prejudiciază actul educațional, unitatea acestuia și *subminează încrederea celui educat în instituția școlară.*

(4) Cadrul didactic trebuie să aibă în vedere faptul că fiecare copil este unic, prin urmare diferit - prin aptitudini, orientarea intereselor epistemice, experiență, etc. - față de colegii săi și față de educatorul său.

Oferta educațională a școlii trebuie să răspundă diversității potențialităților psihice de care dispune tânăra generație și să orienteze aceste forțe latente în direcția slujirii binelui, adevărului și frumosului. *Pluralismul, multiplicitatea registrului umanului este o bogăție și totodată o șansă pentru comunitate, care trebuie prezervată și cultivată.*

(5). Trebuie transmise prin educație acele atitudini care integrează oameni diferiți - ca etnie, rasă, religie, cultură, etc. - în comunități cât mai largi cu putință. Dimpotrivă, transmiterea unor doctrine care legitimează conflictul, ura, violența interetnică, interconfesională, ștergerea diferențelor,

imperialismul cultural, etc. sunt reprobabile din punct de vedere etic, prin urmare, antieducative.

Art.9.(1).*Educatorul trebuie să-și asume faptul că rolul său, pe termen lung, constă în a-l face pe elev să judece, să admire și să creeze prin el însuși. El trebuie să formeze la cel educat capacitatea de-a alege - fără a aduce prejudicii propriei libertăți și libertății altora.*

(2).*Cadrul didactic nu poate dicta o dată pentru totdeauna ce va trebui să aleagă elevul său. El trebuie să fie conștient de faptul că, la capătul educației, cel educat se va confrunta cu situații care sunt nu numai imprevizibile pentru generația educatoare ci vor revendica, spre a fi evaluate, "unități de măsură" care astăzi neexistând, vor trebui, probabil, inventate.*

Bibliografie

Cucoș, C. "Schiță pentru o deontologie a cadrelor didactice" în "Pedagogie", Ediția a II-a revăzută și adăugită, Polirom, 2002

Gliga, L. (coord) "Standarde profesionale pentru profesia didactică", MEC, Buc.,2002

Reboul,O "La Philosophie de L'Education", PUF,1990

OCCE "Operation "Droit des enfants" "droit des jeunes" pour que la Convention International de L'Enfants soit connue, comprise, appliquee", Dossier Pedagogique et d'Informations, Strasbourg

Legislație privind învățământul, Lumina Lex,2000

Notă. Elaborat cu aproape un deceniu în urmă, în cadrul tezei de doctorat, textul de mai sus l-am publicat și republicat cu insolită insistență: în revista catedrei la care lucrez (2003), în cele două ediții ale "Introducerii în pedagogie" (2005, 2008), în "Reforma din noi. Despre reforma morală și tranziția în educație" (2006). Nu pentru că mi-aș fi imaginat că un cod etic întocmit de către o singură persoană ar trebui adoptat de o întreagă categorie profesională, ci, *pentru a atrage atenția* asupra unei realități în care ființăm. În tot acest interval, nu am avut - după cum nu avem nici azi - un cod deontologic care să schițeze un orizont de așteptare față de cei cărora societatea le încredințează copiii, să fixeze repere de evaluare și autoevaluare și, mai ales, să exprime *simplu, clar, pe înțelesul tuturor cadrelor didactice*, valorile și normele etice care stau la baza învățământului românesc.